

GÁCSI ANETT ERZSÉBET*

A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogában II.**

A mérgezett fa gyümölcse doktrína és az ezüsttálca elve

I. Bevezetés

Alapvető tétel, hogy valamennyi (modern) büntetőeljárás rendszer végső célja az igazság szolgálata: azaz a bűncselekmények megbízható felderítése, a bűnösség kérdésének megfelelő és nyilvános eljárásban való megállapítása, a bűnös számára megfelelő szankció kiszabása, alkalmazása, és megfelelő felülvizsgálati rendszer megalapozása.¹ Az igazság azonban egy elméleti elképzelés, amelyet valamilyen gyakorlatias úton kell elérni.² A történeti fejlődés során kialakult büntetőeljárás rendszereket tekintve elmondható, hogy amíg az *inkvizitórius* rendszerben maga az igazság a közvetlen cél – ahol a gyakorlat nem közömbös a fair play iránt, de esetenként úgy tűnhet, hogy az igazságkeresés érdekében könnyen feláldozza azt –; addig az *akkuzatórius büntetőeljárás rendszer* „letudja” az igazság kérdését úgy, hogy a feleknek biztosítja az egyenlő bánásmódot. Noha az akkuzatórius modell számára sem közömbös az anyagi (materiális) igazság, de ragaszkodik egy sajátos – az eljárást előtérbe helyező – igazságkeresési módhoz.³

* Tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék.

** A szerző *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogában* címmel korábban már megjelentetett egy tanulmányt a FORVM hasábjain [L. GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogában: az ún. Exclusionary Rule (kizárási szabály) klauzula*. FORVM Szeged, 2014 (IV. évf.), 5–25 p. (2014a)]. Amíg azonban a 2014-es cikk a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának *elsődleges szintjét* taglalta, addig jelen tanulmány a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának *másodlagos szintjével* foglalkozik. Erre utal a tanulmány címében a II. megjelölés.

¹ MAHLER, GORDON: *Az amerikai büntetőeljárás vázlata*, in: TÓTH MIHÁLY (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 71. p.

² FANTOLY ZSANETT: *Akkuzatórius vagy inkvizitórius büntetőeljárást? (Versengő rendszerek)*, in: NAGY FERENC (szerk.): *Tudományos előadótülés a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozóján*. Szeged, 2009. 36. p.

³ FANTOLY 2009, 36. p

Az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárásai rendszere akkuzatórius elemeket magánviselő büntetőeljárásai rendszernek tekinthető, amelynek jellegzetessége, hogy a büntetőeljárásokat úgy tekinti, mint a sportküzdelmeket: mindkettőben érvényre kell ugyanis juttatni a „fair play” szabályait.⁴ E jogrendszer bizonyítási rendszere részint negatív kötétnak tekinthető, mivel a törvény (alkotmány) szerint kizárt (ún. jogellenesen megszerzett) bizonyítékok széles körű intézményesítést nyertek; másrészt azonban a szabad bizonyítási rendszer elemeit is hordozza, mert a bizonyítottság fennforgását első sorban az ésszerű kételyek hiányában (más megfogalmazásban: az ésszerű kétséget kizáró bizonyítotttságban „beyond resonable doubt”) látja, és nem annyira a belső meggyőződésben.⁵ Ez a szabadság azonban nem teljes (így tehát inkább mondható *nem teljesen szabad bizonyítási rendszernek*), lévén a hivatásos bíró nem csak a kérdésfeleletet tilthatja meg a tárgyaláson, hanem arra is utasíthatja az eljárásban résztvevő laikus elemeket: az esküdteket, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékokat ne vegyék figyelembe.⁶

Legyen szó akár kontinentális, akár angolszász típusú büntetőtárgyalási rendszerről, a büntetőügyekben lefolytatott eljárásokban a *tisztességes eljárás* (fair trial) követelményeihez tartozik, hogy „a felhasznált bizonyítékok a törvény által megkívánt minőségűek legyenek”. Mint arra a miskolci büntető (eljárás)jogi iskola is rámutatott, ez a bizonyos minőségi követelmény kétirányú: egyfelől követelmény, hogy a megszerzett bizonyíték valóságtartalma ne legyen megkérdőjelezhető, másfelől pedig az, hogy a bizonyíték a jog által szabályozott keretek között keletkezzen.⁷ A jelzett követelmények jelentőségét mutatja, hogy ezek valamelyikének megsértése a beszerzett bizonyíték jogellenesség címén büntetőeljárásból való kirekesztéséhez vezet/vezethet. Azzal ugyanis, hogy az állam a (bűnügyi) hatóságai által maga is jogsértővé válik, elveszíti annak a *morális alapját*, hogy a jogsértő állampolgárait megbüntesse.⁸ Előre bocsátva megjegyezzük, ez a morális korlát egyetlen állam büntetőeljárásai rendszerében – így az USA jogrendszerében – sem állít fel teljesen egyértelmű és szilárd akadályokat a jogalkalmazó – elsősorban az ítélkező bíróság – elé, legtöbb esetben ugyanis a büntetés célszerűségével – valamint legújabbban a büntetőeljárások gyorsasága és hatékonysága fokozásá-

⁴ Roscou Pound úgy tartja, hogy „ha valamilyen szabálysértést fedeznek fel az eljárás során, ugyanúgy mint a futballmeccsek esetében – ahol a szabálysértő csapattól öt vagy tíz yardot visszavesznek – a büntetőeljárásban is érvényesülnie kell annak, hogy lehetővé váljon új eljárás megindítása, az ítélet hatályon kívül helyezése, illetve bármilyen tiltakozás, fenntartás a szabályszerű eljárás megtartása érdekében”. GEISLER, MARKUS: *Die Ausgestaltung des Anklageprinzips nach amerikanischem Strafverfahrens- und Verfassungsrecht*. Dunker und Humblot, Berlin, 1998. Idézi: FANTOLY ZSANETT: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 88. p.

⁵ Ezzel kapcsolatban kiemelendő, hogy az USA bíróságai a mai napig nem definiálták a *beyond resonable doubt* fogalmát. Pl. a *Cage vs. Louisiana* ügyben [498 U.S. 39, 41 (1990)] a Bíróság kimondta, hogy az „ésszerű kétely” kisebb fokú kétséget jelent, mint az „elemi kétely” vagy a „súlyos bizonytalanság”, azonban a bűnösség megállapításához nincs szükség „erkölcsi bizonyosságra” eléréséhez sem.

⁶ TREMMEL FLÓRIÁN: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2006. 63–64. pp.

⁷ FARKAS ÁKOS – RÓTH ERIKA: *A büntetőeljárás*. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 117. p.

⁸ FARKAS – RÓTH 2007, 117. p.

nak előtérbe helyezésével – szembeni elvárások áttörik, megkerülük ezeket az akadályokat.⁹

A büntető eljárásjogi bizonyításnak ennél fogva az egyik legérzékenyebb területe a *jogellenesen (tiltott módon) megszerzett bizonyítási eszközök és az azokból származó bizonyítékok felhasználhatóságának kérdése*. A jogellenesen megszerzett bizonyítékok esetén ugyanis kettős érdek ütközik egymással. Amíg a mérleg egyik serpenyőjében a terhelt büntetőjogi felelősségre vonásának követelménye áll – amely érdek azt diktálja, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítására alkalmas (adott esetben perdöntő jelentőségű) bizonyítékok ne kerüljenek kizárára azért, mert valamely előírás megszegésével szerezték meg azokat,¹⁰ – addig a mérleg másik oldalán álló érdek a büntetőeljárásbeli törvényesség betartásához, a büntetőeljárásban résztvevők jogainak biztosításához kapcsolódik.¹¹

Jelen tanulmányban az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogán belül a jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelésének szabályait, azon belül is az ún. *másodlagos kizárási szabályok* körében a *mérgezett fa gyümölcse doktrínát* (fruit of the poisonous tree doctrine) és az *ezüsttálca elvet* (silver platter doctrine) vesszük górcső alá.

II. A jogellenesen megszerzett bizonyítékok vizsgálata

A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése során két lépcsős vizsgálatot kell elvégeznünk. Egyfelől azt a kérdést kell megválaszolni, hogy felhasználható-e a büntetőeljárásokban a jogellenesen megszerzett bizonyíték – ez az ún. *elsődleges kizárási szabályok alkalmazásának szintje*. Másfelől pedig arra a kérdésre kell választ találni, hogy mi lesz a jogellenes bizonyítékkal összefüggésben (annak folyamányaként) megszerzett további bizonyíték sorsa – ez az ún. *másodlagos kizárási szabályok alkalmazásának szintje*.¹²

Érdemesnek tartjuk megjegyezni, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának kérdése sokkal korábban került előtérbe az angolszász bizonyítási rendszerben, mint a kontinentálisban. Ezen belül is a leghatalmasabb jogintézmények az USA-ban alakultak ki.¹³ Ennek oka abban keresendő, hogy az USA-ban a kiemelkedő jelentőségű ügyekben még ma is kizárólag laikus ténybíráskodás történik.¹⁴ A laikus személyek büntetőeljárásba való bevonásának pedig következménye, hogy az amerikai büntetőeljárás jog nagy hangsúlyt fektet a bizonyítási szabályok fejlődésére – a jogi oktatásban pl. külön kurzusokat tartanak bizonyítási tanok címmel –, így biztosítva a törvényes bizonyítékok szolgáltatását az esküdtek számára. Gondot jelenthet azonban,

⁹ GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Az exclusionary rule doktrína az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogában*. Belügyi Szemle, 2014/6. 77–78. pp. (2014b)

¹⁰ KIS LÁSZLÓ: *A jogellenesen megszerzett bizonyítási eszközök sorsa néhány külföldi állam és hazánk büntetőeljárásában*, in: SZABÓ KRISZTIÁN (szerk.): *Az új büntetőeljárás törvény első éve*. Debreceni Konferenciák IV., Debrecen, 2005. 57. p.

¹¹ GÁCSI 2014a, 5. p.

¹² TREMMEL 2006, 163. p.; GÁCSI 2014a, 5–6. pp.

¹³ TREMMEL 2006, 151. p.

¹⁴ MAHLER 2003, 78. p.

hogy a laikus esküdtek nem tudják megfelelően értékelni a bizonyítékokat.¹⁵ Ezért a hivatásos bíró legfőbb szerepe a bizonyíték minőségének értékelése, azaz annak meghatározása, hogy melyik bizonyíték elfogadható, és melyiket nem veheti figyelembe a döntés meghozatala során az esküdtszék.¹⁶ Mindezt *Tremmel Flórián* a következőképpen fogalmazta meg: „a szecska elválasztása a bűzától mégsem bízható a laikus esküdtekre”;¹⁷ azaz az amerikai büntetőeljárás jogban a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásával kapcsolatos részletszabályok kidolgozása azért „létkérdés”, mert egy bizonyíték kizárásáról a hivatásos bíró dönthet.¹⁸

A *másodlagos kizárási szabályok szintjének részletszabályait* az amerikai szakirodalom dolgozta ki a legkorábban és a legrészletesebben. Kezdetben két elmélet látott napvilágot. Egyfelől az abszolút kizárás elvét képviselő *mérgezett fa gyümölcse doktrína* (fruit of the poisonous tree doctrine) jelent meg, amely szerint mind a jogellenes bizonyíték, mind az annak folyamányaként beszerzett bizonyíték kizárt a bizonyítékok köréből.¹⁹ Másfelől a relatív kizárás elméletét hirdető *ezüsttálca elv* (silver platter doctrine) vált ismertté,²⁰ amely szerint az eljárás korábbi szakaszában, a tagállami szervek által jogellenesen szerzett bizonyíték, csak az adott (tagállami) eljárási szakaszban nem használható fel bizonyítékként, az eljárás későbbi szakaszában (a szövetségi bíróság előtt) – bizonyos feltételek megléte esetén – már felhasználható.²¹ A két doktrína mellett azonban manapság további két elv látszik kibontakozóban.

Az egyik az ún. *féloldalasan kizárt bizonyítékok doktrínája*, amely azt jelenti, ha valamely bizonyítékot a terhelt büntetőeljárás jogainak megsértésével szerzett meg a hatóság, azt főszabály szerint ki kell zárni a bizonyítékok sorából. Azonban, ha a védelem indítványozza (egy-egy tagállamokban elegendő a védelem hozzájárulása is), azt mégis fel lehet használni (a védelem javára) bizonyítékként.²²

A másik kialakulóban lévő doktrína a *szakértői burkolt kijátszás doktrínája*, amelynél a fő kérdés, hogy fel lehet-e használni azt a szakvéleményt bizonyítási eszközként, amelyet a szakértő (akár csak részben is) spontán nyilatkozatokat, szóbeszédet (hearsay evidence) felhasználva készített el. Megfordítva a kérdést: a szakvéleménnyel

¹⁵ Langbein úgy tartja, hogy „az angolszász rendszer bizonyítási szabályai egyértelműen az esküdtszéki rendszer gyengéit, mindenek előtt a laikus döntéshozók megismerési potenciáljának hiányosságait hivatottak ellensúlyozni”. LANGBEIN, JOHN: *Historical Foundations of the Law Evidence: A View from the Ryder Sources*. Columbia Law Review 1996/6. 1194. p.

¹⁶ FANTOLY 2012, 12–13. pp.; 16. p.

¹⁷ TREMMEL 2006, 152. p.

¹⁸ A bizonyítékok elfogadhatóságáról főszabály szerint a bíróság a tárgyalást megelőzően dönt, amelynek oka, hogy az esküdtszék ne ismerhesse meg a kérdéses bizonyíték tartalmát mielőtt azt elfogadhatóvá nyilvánítják. A bizonyítékok elfogadhatóságáról kivételesen közvetlenül a tárgyaláson is határozhat a bíróság. Erre akkor kerülhet sor, ha valamelyik fél kérdést intéz a tanúhoz, és a bíró a válaszadást megtiltja, ilyenkor a bizonyítékban rejlő veszélyt az elmaradt válasz rejti, amely ily módon nem jut az esküdtek tudomására. Ha azonban a válaszadást követően derül ki a bizonyíték hibás volta, a bíró utasítást intézhet az esküdtekhez, hogy hagyják figyelmen kívül az elhangzottakat. (Ez azonban a gyakorlatban nehezen kivitelezhető.) A bizonyítékok elfogadhatóságának szabályairól részletesen ír: FANTOLY 2012, 133–139. pp.

¹⁹ A doktrína részletes elemzését a III. pontban adjuk.

²⁰ Az elv részletes elemzését a IV. pontban adjuk.

²¹ TREMMEL 2006, 164. p.

²² A féloldalasan kizárt bizonyítékok tanáról részletesen ír: AMAR, AKHIL REED: *The Constitution and Criminal Procedure: First Principles*. New Haven, 1997. munkájában.

vissza lehet-e csempészni azokat a bizonyítékokat a büntetőeljárásba, amit egyszer a hatóság törvénytörő magatartása miatt (esetleg korábban már) kizártak, de arról valamilyen formában a szakértő tudomást szerzett és beépítette a szakvéleményébe? Az amerikai szakirodalom szerint a szakértői burkolt kijátszás doktrínájának tipikus esete a családon belüli erőszaknál a hozzátartozó spontán nyilatkozatának szakértői véleményben való felhasználása.²³ Ilyenkor ugyanis kétféle „előszituáció” fordulhat elő. Az egyik szerint azért szükséges a hozzátartozó spontán nyilatkozatának visszacsempészése, mert őt úgy hallgatta ki a hatóság tanúként, hogy nem figyelmeztette a mentességi jogára, holott az megillette volna, és e kihallgatása során mondott olyat, amellyel a terhelti pozícióban lévő hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolta. Ebben az esetben az eljáró hatóság jogellenesen jutott a hozzátartozó nyilatkozatához, így az nem vehető figyelembe bizonyítékként. Amennyiben a szakértő valamilyen formában tudomást szerez erről a nyilatkozatról és azt beépíti a szakvéleményébe: valódi bizonyíték visszacsempészésről van szó, hiszen az egyszer már kizárt bizonyíték újra visszakérülhet a büntetőeljárásba. A másik „előszituáció” szerint nem volt előzetes kihallgatás vagy az nem volt törvénytörő, ám a szakértő olyan adatokat is beépített a szakvéleményébe, amelyek mindössze szóbeszéd (hearsay evidence) alapultak, azokhoz tehát nem a jogszabály szerinti eljárása során jutott hozzá. Ez utóbbi azonban álláspontunk szerint inkább a bizonyíték büntetőeljárásba való becsempészése, mint sem visszacsempészése.

Mielőtt rátérnénk a mérgezett fa gyümölcse doktrína és az ezüsttálca elvek részletezésére, kiemelést érdemel, hogy mind az elsődleges, mind a másodlagos kizárási szabályok értelmezésekor kiindulópontnak az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányához fűzött *Negyedik Alkotmány-kiegészítés* tekinthető. Ez az Alkotmány-kiegészítés rögzíti, hogy: „Minden embernek joga van ahhoz, hogy saját személye, lakása és más személyes tulajdona biztonságban legyen az ésszerűtlen/indokolatlan házkutatástól és lefoglalástól”.²⁴ Rögzíti továbbá azt is, hogy „házkutatásra, valamint lefoglalásra vonatkozó parancs csak megalapozott gyanú esetén, illetve eskü alatt tett, arra vonatkozó vallomás alapján bocsátható ki, hogy bizonyos személyek vagy tárgyak hol találhatóak meg”.²⁵ Kiemelendő azonban az is, hogy az állampolgár jogainak védelmét ezen jogok pusztá deklarációja önmagában még nem biztosítja (noha kétségtelen, hogy a fair eljárások látszatát megteremti). Szükség van olyan előírásokra, amelyek a deklarált jogok megsértésének kívánják elejét venni.²⁶ Közülük a legegyszerűbb a közvetlen tiltást kimondó szabályok (ún. bizonyítási tilalmak) lennének, ezekről ugyanis már remélhető bizonyos védelmi hatás. Ez azonban csak akkor jelentős, ha a tilalom nem marad *lex imperfecta*, s a szankció a bizonyítást folytató személyre vagy hatóságra kellő súlyú hátrányt jelent.²⁷

²³ L. pl. GARDNER, THOMAS J. – ANDERSON, TERRY, M: *Criminal Evidence: Principles and Cases*. Wadsworth, 2010. 134–136. pp.

²⁴ „The right of people – it is to be secure in [our] persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures.”

²⁵ „No Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the palace to be searched, and the persons or things to be seized.”

²⁶ ERDEI ÁRPÁD: *Tilalmak a bizonyításban*, in: ERDEI ÁRPÁD (szerk.): *Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 48. p.

²⁷ ERDEI 1995, 48. p.

Erdei Árpád szerint a bizonyítási tilalmak tulajdonképpen az eljárási szankciók egyik sajátos esete.²⁸ Az *eljárási szankciók* feladata ugyanis az, hogy az eljárás alanyainak eljárásszerű, vagyis az eljárási jog szabályainak megfelelő magatartását kikényszerítsék. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy sok esetben „az eljárást kudarcra ítéelő káros szabálynak”²⁹ tekintik a hatóság tagjai e szankciókat. Ehhez képest a *bizonyítási tilalmak* pedig arra valók, hogy a bizonyítás más szabályaival együtt a tisztességes és átlátható eljárást biztosítsák.³⁰ Ezek a szabályok általában a terhelt érdekét szolgálják, és a hatóságok (első sorban a nyomozó hatóságok) eljárását korlátozzák, akadályozzák. Mindez a tisztességes eljárás szempontjából egyfelől kedvező, másfelől azonban problematikus is, mert amely szabály kedvez a terheltnek, az nem szükségképpen kedvez a bűntudózás társadalmi érdekének. Még kevésbé kedvez talán a sértettnek, aki csalódik a büntetőeljárásban, ha a vádlott azért menekül meg a büntetőjogi szankciótól, mert őt önvádló beismerésre kényszeríteni nem lehet, vagy bűnösségének bizonyítása tilalomba ütközik.³¹ Így a kérdés az: meddig kell elmennünk és meddig mehetünk el a bizonyítási tilalmakkal, hogy védelmezzük a terhelt jogait, de ne tegyük lehetetlenné a büntetőeljárást.³² A III. és IV. pontban kifejtésre kerülő elvek vonatkozásában ezt a kérdést is vizsgáljuk. (A vizsgálatot a Supreme Court ítélkezési gyakorlatát figyelembe véve végezzük el.³³)

III. A mérgezett fa gyümölcse doktrína (*fruit of the poisonous tree doctrine*)

1. Fogalmi alapvetések – a mérgezett fa gyümölcse doktrína mint főszabály

„Ha mérgezett a fa, mérgezett annak gyümölcse, és mérgezett lesz az is, aki eszik belőle.”
(Supreme Court)

A másodlagos kizárási szabályok egyik klasszikus doktrínája: a *mérgezett fa gyümölcse elv*. A doktrína létjogosultságát a Supreme Court 1939-ben a *Nardonne vs. United States* ügyben mondta ki,³⁴ azóta az elvet – kisebb-nagyobb korlátozásokkal ugyan – mind a mai napig alkalmazzák az USA büntetőeljárási rendszerében. A doktrína fősza-

²⁸ ERDEI 1995, 49. p.

²⁹ Erdei szerint ha a „jó” ügyet szolgáló hatósági szabálytalanságot jóvátehetően érvénytelenséggel szankcionálja a törvény, ez olykor még a nem hatósági oldalon elhelyezkedő személyek szemében is káros, de legalábbis értelmetlen kötőzkodásnak minősül. ERDEI 1995, 49. p.

³⁰ ERDEI 1995, 61. p.

³¹ ERDEI 1995, 61. p.

³² ERDEI 1995, 61. p.

³³ Itt jegyezzük meg, hogy az USA jogrendszerének bemutatásánál kiemelendő a *Supreme Court* (Legfelsőbb Bíróság) szerepe, amely – amellet, hogy a legfőbb bírói fórum – az alkotmány értelmezésének letéteményese. Jelen tanulmány is ebből indul ki, hiszen mind Negyedik Alkotmány-kiegészítésben rögzítettek, mind az elsődleges és másodlagos kizárási szabályokat a Supreme Court töltötte ki és tölti ki tartalommal. A Supreme Court szerepéhez lásd: BADÓ ATTILA – BÓKA JÁNOS: *Az Egyesült Államok jogrendszere*, in: BADÓ ATTILA – BENCZE MÁTYÁS (szerk.): *Betekintés a jogrendszerek világába*, Studio Batiq, Szeged, 2007. 81. p.

³⁴ 308. U.S. 338, 341 (1939)

bály szerint kizárja a jogellenesen megszerzett bizonyíték továbbhatását.³⁵ Ez azt jelenti, hogy a büntetőeljárásokban sem a jogellenesen megszerzett bizonyíték, sem az annak folyamánként megszerzett további bizonyíték nem használható fel a terhelttel szemben. Egy fiktív példával megvilágítva. Ha a nyomozó hatóság törvénysértő módon foganatosít házkutatást a terhelt otthonában és találnak egy naplót, amelyben a terhelt nem csak a bűncselekmény elkövetésének a részleteit, hanem azt is rögzíti, hogy volt egy szemtanúja a bűncselekménynek, a kérdés az, hogy mi lesz ezen bizonyítékok (egyfelől: a napló; másfelől pedig a napló alapján fellelt és a terheltre terhelő vallomást tevő tanú vallomásának) sorsa. Az exclusionary rule (elsődleges kizárási szabály) alapján, a napló nem használható fel bizonyítékként a terhelttel szemben, mivel az a jogellenes házkutatás közvetlen terméke (ez a mérgezett fa). A szemtanú vallomása – mint a jogellenes házkutatásból származtatható bizonyíték – a mérgezett fa gyümölcse doktrína alapján szintén nem használható fel bizonyítékként, hiszen az valójában a mérgezett fának a gyümölcse lesz.

Álláspontunk szerint az elv megfelel ugyan a következetesen felfogott jogállamiság követelményének, valamint az emberi jogok tiszteletben tartásának, azonban önmagában túl szigorú szabály, amely csak bizonyos megszorítások mellett fogadható el szükséges és elégséges megoldásként.³⁶ Az amerikai büntető eljárásjogi szakirodalom (majd később a joggyakorlat is) eme megszorításokat három kivétel formájában fogalmazta meg: egyfelől a *független forrás elmélet* képletében, másodsorban az *elkerülhetetlen felfedezés doktrínájában*, harmadsorban pedig a *meggyengült kapcsolat elvén* keresztül.

Mielőtt részletes elemzését adnánk az egyes nevesített kivételeknek két kérdésre mindenképp szükséges kitérni. Ezek közül az egyik, hogy a mérgezett fa gyümölcse doktrína főszabály szerint a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben rögzített követelmények megszegése jogkövetkezményeként alkalmazható. Legújabbban azonban – ha annak további feltételei fennállnak – az Ötödik, illetve a Hatodik Alkotmány-kiegészítésben foglaltakra is alkalmazható.³⁷ Ebből pedig az következik, hogy az amerikai büntető eljárásjogi szakirodalom és joggyakorlat kiemelt figyelmet fordít a *mérgezett fa tipizálására* (beazonosítására). Ennek a kategorizálásnak minden esetben az az első pontja, hogy el kell dönteni mely alkotmányos alapjog megsértése eredményezte az elsődleges illegálisitást. Ebből lehet ugyanis következtetni arra, hogy a mérgezett fának valóban mérgezett lesz-e a gyümölcse (azaz azt ki kell e zárnai a bizonyítékok köréből). Egy iskola-példával szemléltetve:³⁸ tegyük fel, hogy a terhelt megalapozott gyanú hiányában tartóztatják le. A nyomozó hatóság a kihallgatása előtt tájékoztatja ugyan a fogva lévő terheltet a vallomásmegtagadási jogáról és a hozzákapcsolódó részjogosítványokról (összefoglalóan: Miranda jogairól), a terhelt azonban nem él ezzel a jogával és vallomást tesz. A beismerő vallomást önmagában az Ötödik és a Hatodik Alkotmány-kiegészítés, valamint a Miranda jogok szabályainak megfelelően, nem kellene kizárni a bizonyítékok közül, hiszen a terhelt a figyelmeztetések elhangzását követően döntött

³⁵ A másodlagos kizárási szabályok kérdését a német szakirodalom a *kizárt bizonyíték továbbhatása* (az ún. Fernwirkung) intézményének nevezi. Erről részletesen ír: REINECKE, JAN: *Die Fernwirkung von Beweisverwertungsverböten*. München, 1990. 248 p. Idézi: TREMMEL 2006, 163. p.

³⁶ TREMMEL 2006, 164. p.

³⁷ DRESSLER, JOSHUA – MICHAELS ALAN C.: *Understanding Criminal Procedure*. Lexis-Nexis 2010. 383. p.

³⁸ DRESSLER – MICHAELS 2010, 383–384. pp

ügy, hogy vallomást tesz.³⁹ Tekintettel azonban arra, hogy a vallomást megelőzte egy jogellenes – megalapozott gyanú nélküli – letartóztatás (ez lesz az elsődleges illegálitás), a terhelt beismerő vallomását – mint a Negyedik Alkotmány-kiegészítés mérgezett fájának gyümölcsét – ki kell zárni a bizonyítékok köréből.⁴⁰

A másik kitérő pedig a Supreme Court egy 2006-os döntéséhez, a *Hudson vs. Michigan* ügyhöz kapcsolódik.⁴¹ Az ügy azért bír kiemelkedő jelentőséggel, mert a 2006-ig kialakult mérgezett fa gyümölcse doktrína értelmezését – amely addig sem volt egyszerű – „némely szintig következtelenné tette”.⁴² A történeti tényállás szerint a Hudson ügyben a nyomozó hatóság érvényes házkutatási engedéllyel ment Brooker T. Hudson lakásához, ahol kokaint, valamint egy illegálisan tartott lőfegyvert találtak. A rendőrség azonban eljárási szabálysértést követett el, amikor a kopogás-és-bejelentést (knock-and-announce) követően mindösszesen 3-5 másodpercet várakozott (a gyakorlat szerint 20-30 másodpercet kell várakozni), majd bement Hudson lakásába. Mindezek alapján a Legfelsőbb Bíróságnak lényegében arra kellett választ adnia, hogy a kopogás-és-bejelentés szabályának ily módon történő megsértésével megszerzett bizonyítékokat (kábitószer, lőfegyver) ki kell-e zárni a bizonyítékok sorából. A válasz összetett volt: a Bíróságnak egyszerre kellett vizsgálnia az elsődleges kizárási szabályt (exclusionary rule), másrészt a másodlagos kizárási szabályok közül a mérgezett fa gyümölcse doktrínát és annak kivételeit is. A Bíróság végül a következőt állapította meg: „a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben foglalt kizárási szabály nem alkalmazható abban az esetben, ha a bizonyíték a kopogás-és-bejelentés szabályának megsértésével lefolytatott házkutatás következtében lett megszerzve, feltéve, ha a házkutatás foganatosítására érvényes házkutatási engedély volt kibocsátva”.⁴³

A Hudson döntést – annak rendhagyó indokolása miatt – a továbbiakban mindhárom, mérgezett fa gyümölcse doktrína alóli kivétel elemzése során görcső alá vesszük.

³⁹ A kihallgatás, valamint az abból származó beismerő vallomás egyes követelményeit az Ötödik, ill. Hatodik Alkotmány-kiegészítés rendelkezéseiből vezethetjük le.

⁴⁰ A letartóztatások alapvető követelményeit a Negyedik Alkotmány-kiegészítés rögzíti. Vö: DRESSLER – MICHAELS 2010, 383–384. pp.

⁴¹ 547 U.S. 586 (2006)

⁴² A szavazatával kisebbségben maradt Breyer bíró pl. azt mondta, hogy „egyfajta számítógépes vírust engedtek szabadjára a Hudson döntéssel [...] amelynek következményei előre nem láthatóak”. DRESSLER – MICHAELS 2010, 382. p

⁴³ 547 U.S. 586 (2006) Az eset abból a szempontból is érdekes, hogy itt a Legfelsőbb Bíróság egyfajta fordított logikai sorrendet alkalmazott, amikor a mérgezett fa gyümölcse doktrína alóli kivételek segítségével nevesítette az exclusionary rule alóli egyik kivételt az ún. „knock-and-announce” követelmény formájában. Azaz a másodlagos kizárási szabály kivételeiből vezette le az elsődleges kizárási szabály kivételeit. Erről részletesen ír: GÁCSI 2014a, 19–21. pp.

2. Kivételek a mérgezett fa gyümölcse doktrína alól

„A mérgezett fa is teremhet jó gyümölcsöt.”
(Supreme Court)

2.1. Független forrás elmélet (*independent source doctrine*)

A *független forrás elmélet* – mint a mérgezett fa gyümölcse elv alóli kivétel – lényege, hogy a megszerzett bizonyítékot azért nem kell kizárni a büntetőeljárásból, mert az nem áll okozati kapcsolatban a bűnügyi hatóság részéről elkövetett eljárási szabálysértéssel.⁴⁴ Meg kell jegyeznünk, hogy ez a kivétel a szó valódi értelmében nem minősül a mérgezett fa gyümölcse alóli kivételnek, ebben az esetben ugyanis a kérdéses bizonyíték egy teljesen vagy részben egészséges fa gyümölcse, tehát ezen az alapon (azaz az illegalitási kapcsolódási pont hiánya miatt) maradhat a felhasználható bizonyítékok között. A joggyakorlat szerint két esetben beszélhetünk a független forrás doktrínájának létjogosultságáról.⁴⁵

Egyrészt akkor, ha a kérdéses bizonyíték eredetileg ugyan jogszerű eljárás során került felfedezésre, később azonban mégis történt valamilyen eljárási szabálysértés.⁴⁶ Azaz, pl. ha a nyomozó hatóság jogszerűen foganatosított házkutatás során lefoglalja a terhelt naplóját, amely felfedi annak a tanúnak a személyét, aki az eljárás során tanúskodik a terhelt ellen; majd a későbbiekben a nyomozó hatóság egy újabb házkutatást végez a terhelt otthonában, ám ezúttal törvénytelen módon, amelynek során egy másik dokumentumban is felfedezi a szemtanú nevét. A kérdés az, hogy a tanú vallomása felhasználható-e bizonyítékként. A megoldás a független forrás doktrína alapján egyértelmű: a bizonyítékot nem kell kizárni, hiszen a rendőrség a szemtanú személyét eredetileg az első, jogszerűen foganatosított házkutatásból derítette ki.

Másodsorban pedig akkor merülhet fel a független forrás doktrínájának gyakorlati alkalmazása, ha a bizonyítékot eredetileg törvénytelen módon fedték fel, de a későbbiekben törvényesen – egy, a bizonyíték eredeti felderítésétől eltérő módon – kerül az a bűnügyi hatósághoz.⁴⁷ Ezt a szituációt a Supreme Court a *Murray vs. United States* ügyben elemezte.⁴⁸

A Murray ügyben a nyomozó hatóság tagjai – megalapozott gyanúval, ám házkutatási engedély hiányában – alkotmányosértő módon mentek be egy raktárba, ahol néhány vászonba csomagolt bálát találtak, amelyek, gyanújuk szerint, marihuánát tartalmaztak. A rendőrök a bálák megvizsgálása és lefoglalása nélkül elhagyták a raktárt, az épület kintről történő megfigyelése mellett döntöttek. Amíg ők megfigyelés alatt tartották a területet, a nyomozó hatóság többi tagja engedélyt szerzett az épület átkutatására. Az eset kulcsponjtja, hogy a házkutatási engedélyt, egy a még engedély nélküli raktárba történő bemenetel előtt szerzett tanú vallomására alapították (a tanú eskü alatt vallotta, hogy a raktárban kábítószer tartanak). A nyomozó hatóság megkapta a házkutatási

⁴⁴ BRADLEY, CRAIG M.: *Murray vs. United States: The Bell Tolls for the Search Warrant Requirement*. Indiana Law Journal (64)1989/4. 907–923. pp.

⁴⁵ Vö: DRESSLER – MICHAELS 2010, 384–385. pp.

⁴⁶ DRESSLER – MICHAELS 2010, 384. p.

⁴⁷ DRESSLER – MICHAELS 2010, 384–385. pp.

⁴⁸ 487 U.S. 533 (1988)

engedélyt, a rendőrök visszatértek a raktárhoz és lefoglalták a bálákat. A kérdés az volt, hogy a kábítószert tartalmazó bálákat fel lehet-e használni, vagy az alkotmányosértő bemenetel miatt ki kell zárni a bizonyítékok közül. A Legfelsőbb Bíróság indokolása szerint fel lehet használni bizonyítékként a bálákat, tekintettel arra, hogy azok a második, jogszerű, engedéllyel felhatalmazott házkutatás eredményei voltak, nem pedig az első, törvénytelen, azaz engedély nélküli házkutatásé. A Bíróság arra is kitért, hogy a jelzett esetben egyetlen mód lehetett volna arra, hogy a második házkutatás az elsődleges illegalitás gyümölcse legyen: ha „a rendőrtisztek kérvényét a házkutatási engedélyre az első bemenetelük alkalmával látottak motiválták volna”. Ebben az esetben a házkutatási engedély az első, jogtalan behatolás gyümölcse lenne, maga az engedély „mérgezetté” válna, mivel az első, jogtalan házkutatás szolgált volna motivációként a második házkutatás engedélyének kérvényezéséhez.⁴⁹ Jelen esetben azonban nem erről volt szó: a házkutatási engedélyt egy, az első házkutatást megelőzően beszerzett tanú vallomására alapították.

A szakirodalom szerint a Murray ügy rendelkezései arra ösztönözhetik a rendőrséget, hogy gyanújuk megerősítése miatt törvénytelen házkutatásokat végezzen. Azaz, mivel a házkutatási engedély kérvényezése bonyolult és sok időt vesz igénybe, előfordulhat, hogy a nyomozás (és ezzel együtt a büntetőeljárás) gyorsaságára és hatékonyságára hivatkozva a rendőrök jogszerűtlen (engedély nélkül végzett) házkutatással megpróbálják beigazolni gyanújukat az engedély kérvényezése előtt. Ilyen esetben pedig, ha törvénytelen módon házkutatást végeznek, de terhelő bizonyítékot nem találnak, hivatkozhatnak arra, hogy időt spóroltak meg azzal, hogy nem kérvényezték a házkutatási engedélyt.⁵⁰ A Murray ügyben a Legfelsőbb Bíróság egyik bírója: Scalia bíró ezt az aggályt eloszlatta. Úgy érvelt, hogy „ha a rendőrség már megalapozott gyanúval rendelkezik a házkutatás előtt – ahogyan a Murray ügyben is – úgy ostobaság lenne egy engedély nélküli, megerősítő házkutatást lefolytatni, hisz ha meg is találják, amit kerestek, később bizonyítaniuk kell, hogy minden, az azt követő házkutatási engedélyt kérvényező nyilatkozatban fellelhető információt törvényes úton szereztek be, és hogy nem a megerősítő házkutatás ténye motiválta őket a házkutatási engedély kérvényezésére”.⁵¹ Mindez komoly teher, hiszen, ha ezt nem sikerül bizonyítani, a házkutatás során megszerzett valamennyi bizonyítékot ki kell zárni a büntetőeljárásból a *mérgezett fa gyümölcse doktrína alapján*. Scalia bíró arra is kitért, hogy *ha még a megalapozott gyanú sem áll fenn* és így foganatosítják a megerősítő házkutatást, akkor pedig az *exclusionary rule alapján* nem lehet felhasználni a megszerzett bizonyítékokat.⁵²

Amíg a Murray ügyben a rendőrség kétszer hatolt be a terhelt tulajdonában lévő raktárba (először jogellenesen, majd a második alkalommal törvényesen), addig a *Hudson ügyben* a rendőrség mindössze egyszer ment be a terhelt otthonába, jogellenesen. Az utóbbi jogesetben, noha érvényes házkutatási engedélye volt a nyomozó hatóságnak, azt alkotmányellenes módon alkalmazták, megsértve a Negyedik Alkotmány-kiegészítés *kopogás-és-bejelentés (knock-and-announce)* kritériumát.⁵³ Felmerül a kérdés, hogy

⁴⁹ 487 U.S. 533 (1988)

⁵⁰ DRESSLER – MICHAELS 2010, 386. p.

⁵¹ 487 U.S. 533 (1988)

⁵² 487 U.S. 533 (1988)

⁵³ Részletesen: 547 U.S. 586 (2006)

hogyan kapcsolódik a *Hudson eset* a *független forrás doktrínához*. A választ a Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásában kell keresnünk. Mint, ahogy azt fent már kifejtettük, a Legfelsőbb Bíróság a *Hudson* ügyben fenntartotta a megszerzett bizonyítékok (a kokain és lőfegyver) felhasználhatóságát. Indokolásában ezt a következőképpen támasztotta alá: „a 'kopogás-és-bejelentés', mint alkotmányos jog megsértése nem jelentette azt, hogy annak hiányában ne fedezték volna fel és foglalták volna le a kérdéses bizonyítékot [...] (azaz, ha betartják a 20-30 másodperces várakozási időt, akkor is megtalálták volna a bizonyítékokat) [...] a független forrás doktrína alkalmazhatóvá válik az eset tényállására.” Általánosítva, a logikus következtetést figyelembe véve, „a *Hudson* döntés kimondja, hogy a kizáró szabály (az exclusionary rule) nem alkalmazható, ha a látszólag egységes házkutatás több, független, a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben szereplő eseményre bontható, és a megszerzett bizonyíték közvetlenül ahhoz az eseményhez köthető, amely kielégíti a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben foglaltakat, nem pedig azokhoz a független eseményekhez, amelyek megsértik az abban leírtakat”.⁵⁴ Ez az indokolás azonban több ponton problematikus. Egyfelől azért, mert „a döntés homlokegyenest ellent mond több száz, a 'mérgezett fa gyümölcse' néven elkönyvelt esetnek”.⁵⁵ Másodsorban pedig problematikus azért, mert álláspontunk szerint a Bíróság összekeverte a *független forrás doktrínát az elkerülhetetlen felfedezés elvével*, amelynek kifejtését a III.2.2. pontban adjuk. Ez a doktrína (elkerülhetetlen felfedezés doktrínája) akkor érvényesül ugyanis, ha az alkotmány megsértésével fedezték fel a kérdéses bizonyítékot, de a bíróság meggyőződhet róla, hogy a bizonyíték egyébként törvényesen is beszerzésre került volna.

2.2. Elkerülhetetlen felfedezés elve (*inevitable discovery rule*)

Áttérve a mérgezett fa gyümölcse doktrína második kivételére, az *elkerülhetetlen felfedezés doktrínára*, megállapíthatjuk, hogy itt – és egyébként hasonló módon a III.2.3. pont alatt tárgyalt harmadik kivételnél is – *valódi kivételről* beszélhetünk. Ezekben az esetekben a kérdéses bizonyíték ugyanis valóban a mérgezett fának a gyümölcse, azaz valóban történt eljárási szabálysértés, és az adott bizonyítékot abból nyerték, azonban azt még sem kell kizárni a bizonyítékok köréből.

A jelzett kivétellel a Legfelsőbb Bíróság a *Nix vs. Williams* ügyben foglalkozott részletesen.⁵⁶ A Bíróság szerint egy korábban elkövetett jogellenességhez (alkotmány-sértéshez) köthetően megszerzett bizonyíték is felhasználható a bírósági tárgyaláson, amennyiben az ügyész minden kétséget kizáróan bizonyítani tudja, hogy a kérdéses bizonyíték „végül, elkerülhetetlenül felfedezésre került volna jogos úton is”.⁵⁷ Ez az úgynevezett *elkerülhetetlen felfedezés* alapelve, vagy más néven az *elméletben független forrás doktrína*. A történeti tényállás szerint a *Nix*-ügyben, megsértve a Hatodik Alkotmány-kiegészítésben rögzítetteket – amely azt tartalmazza, hogy a terheltnek jogában

⁵⁴ TOMKOVICZ JAMES J.: *Hudson v. Michigan and the Future of Fourth Amendment Exclusion*. Iowa Law Review (93)2008. 1819. p.

⁵⁵ DRESSLER – MICHAELS 2010, 387. p.; LAFAYE WAYNE R.: *Search and Seizure: A Treatise on the Fourth Amendment*. West Publishing St. Paul, 2004.

⁵⁶ 467 U.S. 431 (1984)

⁵⁷ 467 U.S. 431 (1984)

áll a védőjével beszélni – a rendőrök, amíg a járóautójukban szállították a terheltet, őt terhelő információkhoz jutottak a terheltre intézett kérdéseik során, majd rávették, hogy a terhelt az áldozat holttestéhez vezesse őket. Mire a terhelt beleegyezett, hogy megmutatja a rendőrségnek, hol ásta el a holttestet, egy, a járóautóban lezajló eseményektől teljes mértékben független kutatócsoport már csak pár mérföldre volt a holttest felfedezésétől; azonban a kutatást átmenetileg lefűjták, miután a terhelt beleegyezett, hogy együttműködik. A Legfelsőbb Bíróság úgy döntött, hogy az áldozat holtteste, mint az alkotmányellenesen megszerzett, a terhelt részéről tett vallomás gyümölcse, az elkerülhetetlen felfedezés doktrínára alapozva felhasználható a tárgyaláson, mint bizonyíték. A Bíróság úgy találta, hogy a holttestet „rövid időn belül” felfedezték volna, „gyakorlatilag ugyanabban az állapotában”, a független kutatócsoport közreműködésének köszönhetően.⁵⁸ A Legfelsőbb Bíróság bírói közül ketten: Brennan és Marshall bírók azonban a többségtől eltérő véleményüket fejezték ki. Egyetértettek abban, hogy az a bizonyíték, amely végül törvényes úton került felfedezésre felhasználható legyen a büntetőeljárásban, de elvárásként támasztották volna az ügyész felé, hogy ezt az „elkerülhetetlenséget” egy „egyértelmű és meggyőző bizonyíték” magasabb mércéjével igazolja. A gondolatmenetük szerint az *elkerülhetetlen felfedezés doktrína*, habár hasonlít a *független forrás doktrínára*, attól egyértelműen eltér abban, hogy nem lehet fel a bizonyíték egy független forrása, csupán egy elméletileg független forrás. A nyomósabb bizonyítékra, ahogy az ellenvélemény állítja, azért van szükség, hogy az *elkerülhetetlen felfedezés* alapvetően egyértelműen el lehessen határolni az olyan körülményektől, amelyek hasonlóságot mutatnak a *független forrás doktrínával*.⁵⁹

Álláspontunk szerint a *Hudson* ügyben a megszerzett bizonyítékokat (kábitószerszám, lőfegyver) a fenti érvelés alapján az elkerülhetetlen felfedezés doktrína kivétel alapján, és nem a független forrás doktrínájára hivatkozva kellett volna a felhasználható bizonyítékok körében hagyni.

2.3. Meggyengült kapcsolat elve (*attenuated connection principle*)

A *Nardone vs. Egyesült Államok* ügyben (1939) a Legfelsőbb Bíróság mindamellett, hogy lefektette a mérgezett fa gyümölcse doktrínát, kimondta azt is, hogy a rendőrség általi eljárási szabálysértés eredményeként lefoglalt bizonyíték mindaddig felhasználható a büntetőeljárásban, amíg a törvénysértés és a kérdéses bizonyíték kapcsolata „annyira gyenge, hogy a bizonyíték ’szennyezettsége’ szertefoszlik.”⁶⁰ Azaz a Bíróság a főszabállyal együtt rendelkezett annak egyik kivételéről: a meggyengült kapcsolat elvéről is.

A Supreme Court a *meggyengült kapcsolat kivételét* a *Wong Sun vs. Egyesült Államok* ügyben tovább vizsgálta.⁶¹ Ebben a döntésében kijelentette, hogy „nem minden bizonyíték tekinthető a mérgezett fa gyümölcsének, pusztán mert nem derült volna rá fény a rendőrség törvénytelen intézkedése nélkül.” Ehelyett a valódi kérdés az, „vajon, az elsődleges illegálitás tényét elfogadva, az említett eljárási szabálysértéssel jutottak-e

⁵⁸ 467 U.S. 431 (1984)

⁵⁹ Részleteiben l. DRESSLER – MICHAELS 2010, 388. p.

⁶⁰ 308 U.S. 338 (1939)

⁶¹ 371 U.S. 471 (1963)

a bizonyítékhoz, amelyet megkérdőjelezünk, vagy kellőképp elkülöníthető módon szerzték azt meg, amely megtisztítja a bizonyítékot az elsődleges 'szennyezettségétől'". Másképp fogalmazva: még ha az adott bizonyíték ok-okozati viszonyban is áll a korábbi eljárási szabálysértéssel, azaz, még ha a fa mérgezett is, egy adott ponton a mérgezett fa gyümölcse kellőképp tisztának tekinthető ahhoz, hogy felhasználják azt a bírósági tárgyaláson.⁶²

A mérgezett fa gyümölcse doktrína alóli harmadik kivételre – a *meggyengült kapcsolat elvére* – hivatkozás szintén megjelenik a *Hudson döntés* indoklásában. Mint ismert, a *meggyengült kapcsolat elve* már a Hudson döntés előtt is alkalmazott szabály volt a joggyakorlatban, ekkor azonban nem volt olyan egységes szabály és egyértelmű módszer meghatározva, amely alapján ki lehetett volna mondani, hogy a bizonyíték mikor tisztul meg az elsődleges „szennyezettségétől” (azaz az elsődleges eljárási szabálysértés ellenére mikor válik biztosan felhasználhatóvá a meggyengült kapcsolat elve alapján).⁶³ A Hudson eset ebben (is) változást hozott: a döntés óta látszólag meg lehet határozni olyan *egyértelmű helyzeteket*, amelyek esetében a bizonyíték „szennyezettsége” mindenképp eloszlik. A kialakult joggyakorlat szerint ezeket az egyértelmű helyzeteket a *meggyengült kapcsolat egyes tényezőiből* [így az időbeni közelség (1); a közreható események (2); a szabályszegő szándékossága (3); a szabályszegésből származó bizonyíték természete (4); végül pedig a védett érdekeltiségi korlátozásból (5)] lehet kimutatni. A továbbiakban görcső alá vesszük valamennyi tényezőt.

(1) Az ún. *időbeni közelség* – mint a szennyezettség eloszlásának egyértelmű helyzete – azt jelenti, hogy minél rövidebb az eltelt idő az első eljárási szabálysértés és a kérdéses bizonyíték megszerzése között, annál valószínűbb, hogy az eljáró bíróság a bizonyítékot szennyezettnek (azaz kizárandónak) fogja minősíteni. Ez jelent meg a *Wong Sun vs. Egyesült Államok ügyben* is, ahol a rendőrség közvetlenül a törvénysértő letartóztatását követően, még a terhelt hálószobájában hallgatta ki a terheltet, és szerezte meg annak beismerő vallomását. A Legfelsőbb Bíróság ezt a vallomást kizárta a bizonyítékok közül, mert az „közvetlenül a terhelt otthonába való jogtalan behatolásból és annak törvénysértő letartóztatásából származott.”⁶⁴

(2) A *közreható események* alatt azt kell érteni, hogy minél több tényező jelenik meg az első eljárási szabálysértés és a kérdéses bizonyíték lefoglalása között, annál nagyobb eséllyel lesz az felhasználható. Mivel az események ok-okozati láncja így megnyúlik, egyre kevésbé valószínű, hogy a nyomozó hatóság „előre látta/láthatta, hogy a kérdéses bizonyíték az eljárási szabálysértésük lehetséges terméke lehet”.⁶⁵ A közreható esemé-

⁶² 371 U.S. 471 (1963)

⁶³ A kialakult joggyakorlat szerint a meggyengült kapcsolat elvének vizsgálatakor minden esetet a saját tényállása határozott meg, és sosem csak egy faktor számított döntő jelentőségűnek. Ekkor úgy tartotta a Legfelsőbb Bíróság, hogy a *meggyengült kapcsolat* kivétel szorosan kötődik a kizáró szabály (exclusionary rule) céljaihoz: „a szennyezettség eloszlásának elmélete kísérlet arra, hogy kijelöljünk egy pontot, amelytől fogva a rendőrség törvénytelen intézkedésének hátrányos következményei annyira leenyűlnek, hogy kizáró szabály (exclusionary rule) rendelkezései többé már nem érvényesülhetnek.” L. United States vs. Leon ügyet 468 U.S. 897, 911 (1984)

⁶⁴ 371 U.S. 471 (1963)

⁶⁵ Comment, *Fruit of the Poisonous Tree – A Plea for Relevant Criteria*. University of Pennsylvania Law Review 1967. 1136, 1148–1149. pp.

nyeknek van egy nevesített esete: ez a *szabad akarat* (önkéntesség) *közrehatása*, amelynek jellemzője, hogy a legtöbb esetben teljesen eloszlatja a bizonyítékról a korábbi illegalitás „szennyezettségét”. Szintén a *Wong Sun* ügyből lehet példát hozni erre, ahol a terheltet a törvénytörtő letartóztatását követően később szabadon bocsátották. Ezt követően a terhelt önként visszatért a nyomozó hatósághoz és írásbeli vallomást tett. A Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy a terhelt saját szabad akaratából döntött úgy, hogy visszamegy a rendőrségre és válaszol a feltett kérdésekre. Ez a momentum pedig kellőképp eloszlatja a vallomás „szennyezettségét”, így a terheltnek ez az írásbeli vallomása felhasználható volt a bírósági tárgyaláson.⁶⁶

(3) Az ún. *szabályszegő szándékossága* azt jelenti, hogy az eljárási szabálysértésből származó bizonyíték nagy valószínűséggel szennyezettnek tekinthető akkor, ha az elsődleges illegalitás szándékos és nem pedig gondatlan magatartás eredménye.⁶⁷ Általánosítva: a szándékosan elkövetett eljárási szabálysértés nagyobb szennyezettséggel jár, így tovább is tart, amíg az eloszlik. Ebből pedig az következik, hogy abban az esetben indokolt a kizáró törvénykezés (exclusionary rule) szélesebb körű alkalmazása, ha a másodlagos bizonyíték ok-okozati kapcsolatban áll egy szándékos eljárási szabálysértéssel (a kizárás ilyenkor az illegális rendőri magatartások megfékezéséért szolgálja).⁶⁸

(4) Az ún. *szabályszegésből származó bizonyítékok természete* kapcsán a Supreme Court a következő megállapítást tette: egyes „szennyezett” bizonyítékok, természetükből kifolyólag nagyobb valószínűséggel képesek eloszlatni az őket körülvevő „szennyezettséget”, mint más bizonyítékok. Pontosabban: a szóbeli bizonyítékok nagyobb valószínűséggel használhatók fel a tárgyalás során, mint a tárgyi bizonyítékok.

A *szabályszegésből származó bizonyítékok természetének* kérdéskörére (annak problematikus értelmezésére) példaként szolgálhat az *Egyesült Államok vs. Ceccolini* ügy, amelyben a rendőrség egy törvénytörtő módon fogatosított házkutatás során eljárási

⁶⁶ Hozzá kell azonban tennünk, hogy a Legfelsőbb Bíróság többször hangsúlyozta, hogy a Miranda jogok felolvasása egyedül és önmagában még nem jelenti azt, hogy az azután tett vallomás, mint a szabad akarat terméke, megtöri az ok-okozati kapcsolatot az eljárási szabálysértés és a vallomás között. [L. pl. *Brown vs. Illinois* ügy 422 U.S. 590, 603 (1975); vagy *Dunaway vs. New York* ügy 442 U.S. 200 (1979)] Ennek megfelelően, amennyiben a rendőrség nem megalapozott gyanúval tartóztatja le a terheltet, majd ismerteti vele a Miranda jogait, és rögzíti, hogy a terhelt lemondott e jogairól, és így szerzi meg a vádlott vallomását: az adott eset összes körülményét figyelembe véve kell megvizsgálni a kérdést, hogy vajon ez a vallomás a terhelt szabad akaratának terméke-e, és ezzel kellőképp eloszlatható-e az elsődleges illegalitás szennyezettsége. Például, a *Kaupp vs. Texas állam* ügyben három egyenruhás és két civil ruhás rendőrtiszt megalapozott gyanú hiányában tett látogatást hajnali 3 órakor a 17 éves gyanúsított családi házában, ahol hálószobájában felébresztették a gyanúsítottat, majd közölték vele, hogy „el kell menniük beszélgetni kicsit” egy gyilkosságról. A rendőrök ezután jogtalanul őrizetbe vették a terheltet, majd megbilincselve, a rendőrségre szállították. Itt levették a terhelt bilincseit, ismertették vele a Miranda jogait, majd nem sokkal ezután megszerezték a beismerő vallomását a gyilkosság elkövetéséről. A Legfelsőbb Bíróság mindezt úgy ítélte meg, hogy a Miranda jogok felolvasásán kívül minden más tényező megakadályozza, hogy a bizonyíték „szennyezettsége” eloszoljon; így arra a döntésre jutott, hogy, „amennyiben az alsóbb bíróságnak tárgyalásra való visszaküldés során az állam nem tud olyan tanúvallomással előállni, amelyet eddig nem ismertettek, és amely elég meggyőző ahhoz, hogy alátámassza az állam érvelését, ellensúlyozva a bizonyíték oly nyilvánvaló 'szennyezettségét', amely itt látható, a beismerő vallomást nem lehet felhasználni a bűnügyi tárgyalás során.” [Kaupp vs. Texas ügy 538 U.S. 626 (2003)]

⁶⁷ L. Brown vs. Illinois ügy 422 U.S. 590, 604 (1975)

⁶⁸ THOMAS, GEORGE C. – POLLACK, BARRY S.: *Balancing the Fourth Amendment Scales: The Bad-Faith Exception to Exclusionary Rule Limitations*. Hastings Law Journal (21) 1993. 21–23. pp.

szabálysértéssel nyert tudomást a bűncselekmény egy szemtanújának kilétéről. Amikor a rendőrség felkereste, a szemtanú vállalta, hogy vallomással szolgál a terhelt ellen. A terhelt azonban a szemtanú vallomásának bizonyítékok közüli kizárását kérte, arra hivatkozással, hogy az törvénytörő házkutatás gyümölcse. A Legfelsőbb Bíróság azonban úgy érvelt, hogy a szemtanú vallomását „semmilyen körülmények között nem lehet kizárni a tárgyalásból, legyen az bármilyen közeli kapcsolatban is a Negyedik Alkotmánykiegészítés megsértésével.”⁶⁹ Emellett a Legfelsőbb Bíróság elvetette a Wong Sun ügyben tett megállapítások egy részét is, amely kimondta, hogy „a kizáró szabály mögött rejlő elvek semmilyen megkülönböztetésnek sem adnak lehetőséget a tárgyi és szóbeli bizonyítékok között”.⁷⁰ Ehelyett, a Legfelsőbb Bíróság úgy rendelkezett, hogy egy szemtanú vallomása sokkal valószínűbb, hogy „szennyezetlen”, mint egy tárgyi bizonyíték.⁷¹ A Bíróság kettős érveléssel igyekezett alátámasztani ezt az állítását. Először is azzal, hogy a szemtanúk gyakran saját elhatározásuk alapján vállalják a tanúskodást, míg az élettelen, tárgyi bizonyítékokat másoknak kell felfedezniük. Ebből pedig az következik, hogy nagyobb a valószínűsége annak, hogy a rendőrség törvényes úton fedezi fel egy szemtanú kilétét; és így a rendőrség kisebb valószínűséggel sérti meg az Alkotmányt, hogy egy szemtanú vallomásához jusson.⁷² Álláspontunk szerint az érv vitatható. A kiindulópontunk az, hogy a Supreme Court joggyakorlatát tekintve, valóban az jellemző az amerikai büntetőeljárásokra, hogy a tanúvallomás legtöbb esetben felhasználhatóvá válik a független forrás vagy az elkerülhetetlen felfedezés doktrínáinak alapján, mivel a szemtanúk (az élettelen, tárgyi bizonyítékokkal ellentétben) képesek és gyakran hajlandók is saját akaratukból a büntetőeljárásba „bekapcsolódni”. A Ceccolini ügyben azonban ettől tovább ment a Bíróság, és azt állította: „még abban az esetben is, ha a szemtanú nem hajlandó előállni bármely ügyben, a pusztán lehetősége, hogy megteheti már sokkal gyengébbé teszi a vallomásának a szennyezettségét”.⁷³ Ez az érvelés viszont nem több mint egy „bírói módszer a vallomás hitelt érdemlősége kérdésében”,⁷⁴ erre kizárási okot alapozni nem lehet. A második érve a Legfelsőbb Bíróságnak az volt, hogy ha nem érvényesülne a gyakorlatban az a tétel, hogy „egy szemtanú vallomása sokkal valószínűbb, hogy 'szennyezetlen', mint egy tárgyi bizonyíték”, akkor az sok esetben a releváns szemtanú vallomását „végérvényesen megbénítaná”.⁷⁵ Utóbbi érvelés kifejtésével azonban adós maradt a Bíróság. A Ceccolini ügy összegzéséeként elmondható, hogy az amerikai szakirodalomban még mindig megválaszolatlan az a kérdés, hogy miért lenne szükség egy olyan rendelkezés bevezetésére, amely könnyebbé teszi a szóbeli vallomások felmutatását és bizonyítékként való felhasználását, mint a tárgyi bizonyítékokét.⁷⁶

(5) A *Hudson* ügyben a Bíróság az egyértelmű helyzetek közül a *védett érdekeltiségi korlátozásra hivatkozott*. Indokolása szerint, a kopogás-és-bejelentés szabálya kifejezet-

⁶⁹ 435 U.S. 268 (1978)

⁷⁰ 371 U.S. 471 (1963)

⁷¹ 435 U.S. 268 (1978)

⁷² 435 U.S. 268 (1978)

⁷³ 435 U.S. 268 (1978)

⁷⁴ DRESSLER – MICHAELS 2010, 392. p.

⁷⁵ 435 U.S. 268 (1978)

⁷⁶ DRESSLER – MICHAELS 2010, 392. p.

ten három érdek védelmét szolgálja/szolgálhatja. Így a szabály egyfelől védelemben részesíti az *emberi életet és testi épséget* – lévén egy váratlan (előre be nem jelentett) behatolás önvédelmi reakciókat válthat ki az érintett személyben. Másodsorban védelemben részesíti a házkutatással érintett személy *tulajdonjogát* az erőszakos bemenetellel okozott károkozásokkal szemben. Végezetül pedig az érintett személy *magánélethez való jogát* is védi a szabály.⁷⁷ A Bíróság érvelése szerint noha a jelzett esetben ezen érdekek megjelentek, azonban „a kapcsolat az illegalitás és a bizonyíték között eléggé meggyengült ahhoz, hogy a bizonyíték kezdeti szennyezettsége teljes mértékben elúszson”.⁷⁸ Azaz kiemelte a védett érdekeltségi kört, ám úgy határozott, hogy az illegalitás gyümölcseiből származó bizonyíték kizárása nem szolgálna a kopogás-és-bejelentés szabályában foglalt érdekeket. Ha pedig nincs gyakorlati haszna a kizárásnak, akkor miért kellene alkalmazni azt – érvelt a Bíróság.⁷⁹

Felmerül a kérdés, milyen veszéllyel fenyeget az, ha a Legfelsőbb Bíróság továbbra is követi a Hudson ügyben felállított ún. *védett érdekek összeütköztetése* logikát. Álláspontunk szerint ez – azon túl, hogy a mérgezett fa gyümölcse doktrínát gyakorlatilag alkalmazhatatlanná teszi – visszahat az elsődleges bizonyítékok kizárási szabályának (exclusionary rule) alkalmazására is, pontosítva: annak egyre szűkebb körben történő alkalmazásához vezet.⁸⁰ Ez pedig azt sugallja, hogy az USA-ban az állami büntetőhatalomnak a Hudson döntés óta úgy tűnik fontosabb a mindenáron való (anyagi) igazság kiderítése,⁸¹ mintsem az eljárási igazságé. Ezzel pedig fordulatot vett az amerikai büntető eljárásjog: el kezdett ugyanis közeledni a kontinentális típusú büntetőeljárású rendszerek felé.

3. Összegző gondolatok a mérgezett fa gyümölcse doktrínához és annak kivételeihez

A mérgezett fa gyümölcse doktrína – mint a *másodlagos kizárási szabályok egyik prototípusa* – mind a mai napig élő szabály az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás jogában. Természetesen – mint ahogy azt fentebb kifejtettük – a szabály önmagában túl szigorúnak látszik, így ma már a doktrína mellett, annak kivételei is széles körben alkalmazást nyertek. Általános az az elvi tétel, hogy bármely típusú büntető eljárási rendszerről is legyen szó: a büntetőeljárásokban a technikai szabályszegések jelentőségének eltúlzása értelmetlen. Kétségtelen persze az, hogy a jogszabályok alkalmazásában konf-

⁷⁷ DRESSLER – MICHAELS 2010, 171. p

⁷⁸ 547 U.S. 586 (2006) Erről részletesen ír: DRESSLER – MICHAELS 2010, 390. p.

⁷⁹ 547 U.S. 586 (2006)

⁸⁰ A Negyedik Alkotmány-kiegészítésben a logikátlan őrizetbe vételekről és magántulajdonok lefoglalásáról írott kétségtelenül a szabadság és tulajdonjogi érdekeket szolgálják, nem a lehetséges bizonyítékok vizsgatartását a hatóság előtt. A Hudson ügy logikáját követve, mivel a bizonyíték elvetése nem szolgálna a fenti érdekek egyikét sem, a kizárási szabály nem alkalmazható. L. DRESSLER – MICHAELS 2010, 390. p.

⁸¹ Kiemelést érdemel, hogy a mindenáron való igazság kiderítése nem új keletű jelenség az Egyesült Államok büntetőeljárásaiban. Az USA büntetőügyeiben is jellemző ugyanis a „bizonyítékínség”, amelynek következtében egyre több rendőrnél tapasztalható az ún. „vadász-effektus” kialakulása. Ennek lényege abban áll, hogy az eljáró rendőrök – az igazság kiderítése érdekében – úgy üldözik a bűnelkövetőket, mint a vadász a vadat, amelynél a végeredmény (a vad elejtése – a bűnelkövető kézre kerítése, majd a beismerő vallomása – a megszerzése), és nem feltétlenül az emberi jogok tiszteletben tartása a lényeg. L. SKOLNICK, JEROME H.: *Justice Without Trial: Law Enforcement in Democratic Society*. New York, 2011, 129., 151. p.

liktusokat okozhat, ha valamely rendelkezés érvényét a jogalkalmazó az ésszerűség nevében maga kénytelen meghatározni: az ésszerűség ugyanis nem ugyanazt jelenti valamennyi jogalkalmazó számára.⁸² Az említett konfliktus kitűnő példáját szolgáltatja az elemzett amerikai büntető igazságszolgáltatás, ahol a bíróságok szigorú jogértelmezése igen sok esetben vezetett a bűnösök büntetés alóli meneküléséhez,⁸³ mert a mérgezett fa gyümölcsének általános szabálya alapján technikai szabályszegések miatt is kizárták a perdöntő bizonyítékokat a büntetőeljárásból. Úgy tűnik azonban, hogy a joggyakorlat az utóbbi évtizedekben ennek elejét kívánta venni, így felállította a kivételek körét. Felmerül a kérdés, azonban, hogy nem vitték-e túlzásba e kivételeket, legalábbis azok értelmezését. *Erdei Árpád* szerint a trend – amelyet a Legfelsőbb Bíróság a mérgezett fa gyümölcs elv alóli kivételek felállításával követ – nem a klasszikus doktrína kikezdése, hanem a „fára” ható „mérgek” hatásának átértékelésében jelentkezik: álláspontja szerint azonban a bizonyítékok kizárását – a kivételek megalkotásával – ma nehezebb elérni, mint korábban.⁸⁴

Az összegző gondolatok körében érdemesnek tartjuk, hogy további két kérdésre térjünk: egyfelől arra, hogy *miként hatott a Hudson döntés a mérgezett fa gyümölcse doktrína értelmezésére és gyakorlati alkalmazására*; másfelől pedig arra *miért kell a kontinentális büntetőeljárás rendszerben a mérgezett fa gyümölcsének elvével és annak kivételeivel foglalkozni*.

A *Hudson* döntést tekintve álláspontunk az, hogy a döntés némely szintig következtelenné tette a mérgezett fa gyümölcse doktrína értelmezését. Ez két területen jelenik meg. Egyfelől 2006 óta a bíróságok felhatalmazást kaptak arra, hogy „összekeverjék” a független forrás doktrínát az elkerülhetetlen felfedezés elvével. Ez eljárás dogmatikai szempontból jelent(het) problémát. Másfelől a döntés – a meggyengült kapcsolat tényezőinek felállításával – automatizálni akarta, automatizálni akarja szennyezettség, mérgezettség kizárását. Látszólag olyan egyértelmű helyzeteket akar kidolgozni, amelyek esetében a bizonyíték szennyezettsége automatikusan (gyakorlatilag bírói mérlegelés nélkül) eloszlik.

A kontinentális típusú büntető tárgyalási rendszerekben, esetünkben a *magyar büntető eljárásjog* viszonylatában azért lehet indokolt a mérgezett fa gyümölcse doktrínával foglalkozni, mert az 1973. évi I. törvény (a régi Be.) hasonlóan bizonytalanul fogalmazta meg a jogellenesen megszerzett bizonyítékok generál-klauzuláját. Akként rendelkezett, hogy „*az e törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredménye bizonyítékként nem vehető figyelembe*”.⁸⁵ A technikai szabályszegések jelentőségének eltúlzásával a régi Be. jelzett szakaszában foglalt rendelkezés akár a mérgezett fa – mérgezett gyümölcs elv kimondásaként is felfogható volt. A „bizonyítás eredménye” formulázás ugyanis önmagában nem volt korlátozott érvényű, s így elvileg kizárhatóvá tette volna a törvény bármely rendelkezésével ellentétesen lefolytatott bizonyítás minden (akár közvetlen, akár közvetett) eredményét. Úgy látszik azonban, hogy a magyar bíróságok nem hajlottak erre a felfogásra.⁸⁶ Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy az sem

⁸² ERDEI 1995, 52. p.

⁸³ ERDEI 1995, 52. p.

⁸⁴ ERDEI 1995, 53. p.

⁸⁵ Régi Be. 60. § (3) bek.

⁸⁶ ERDEI 1995, 53. p.

derült ki ebből a megfogalmazásból, hogy csak a Be. rendelkezéseivel ellentétesen beszerzett bizonyítékot, vagy az ennek alapján megtalált bizonyítékot is ki kellett volna zárni a büntetőeljárásokból. Itt is a joggyakorlat szolgálhat útmutatóul: úgy tűnik, hogy a továbbhatás elve nem érvényesült a magyar büntetőeljárásokban. Természetesen egy kontinentális büntetőeljárás rendszerben nem lehet a jogalkotótól azt elvárni, hogy a két megoldás bármelyikének elfogadása által okozott konfliktusokat törvényi úton megoldja, de az mindenképpen elvárható a jogalkotótól, hogy az eljárási törvény világos fogalmazásával álláspontját félreérthetetlenül tegye.⁸⁷ A hatályos büntető eljárási törvényben – az 1998. évi XIX. törvényben (Be.) – a jogellenesen megszerzett bizonyítékok generál-klauzulájának megfogalmazásakor a jogalkotó meghúzta a jogsérelem azon alsó határát, amely esetében alkalmazni lehet a kizárási intézményt. Ezzel pedig mára már világossá / világosabbá tette, hogy nem minden technikai szabályszegés esetén kell élni a kizárási szabállyal: „*Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy az eljárásban részt vevők jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg*”.⁸⁸

IV. Az ezüstartálcá elv (silver platter doctrine)

A másodlagos kizárási szabályok másik klasszikus doktrínája az ún. *ezüstartálcá elv* volt. Az elv lényege abban ragadható meg, hogy ez az elv csupán korlátozta, enyhítette a jogellenes bizonyíték továbbhatását.⁸⁹ A doktrína ugyanis lehetővé tette a szövetségi bíróságok számára az olyan bizonyítékok felhasználását, amelyeket a tagállami büntetőszervek törvénytörő házkutatások és lefoglalások során szereztek be.⁹⁰ Azaz az eljárás korábbi szakaszában, az alárendelt szervek által jogellenesen szerzett bizonyíték csak az adott eljárási szakaszban nem volt felhasználható bizonyítékként, az eljárás későbbi szakaszában, magasabb fórum közbelépése esetén bizonyos feltételek meglétekor már felhasználható volt.⁹¹

A mérgezett fa gyümölcse doktrínával szemben, ennek az elvnek a létrejötte nem köthető konkrét időponthoz. Annyi bizonyos, hogy az 1914-ben meghozott *Weeks vs. United States* döntés – amely lefektette a szövetségi szintű kizárási szabályt (*federal exclusionary rule*) – után jelent meg először a gondolata, mint egy lehetséges menekülőút a kizárási szabály alól.⁹² Az elv 1949-ben a *Wolf vs. Colorado* döntéssel megerősödött,⁹³ és ezt követően még 11 évig alkalmazták azt. A Supreme Court ugyanis 1960-

⁸⁷ ERDEI 1995, 53. p.

⁸⁸ Be. 78. § (4) bek.; Elemzéséhez lásd: GÁCSI ANETT ERZSÉBET: *Bizonyítási tilalmak a magyar büntetőeljárásban: a törvénytörő (jogellenes) bizonyítékok kizárása*, in: JUHÁSZ ZSUZSANNA – NAGY FERENC – FANTOLY ZSANETT (szerk.): *Sapientia Sat. Ünnepi Kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. születésnapjára*. Szeged, 2012, 173–182. pp.

⁸⁹ TREMMEL 2006, 164. p.

⁹⁰ GRAY, DAVID – COOPER, MEAGEN – MCALOON, DAVID: *The Supreme Court's Contemporary Silver Platter Doctrine*. *Texas Law Review* 2012/7. 7. p.

⁹¹ TREMMEL 2006, 164. p.

⁹² 232 U.S. 383 (1914)

⁹³ 338 U.S. 25 (1949)

ban az *Elkins vs. United States* ügyben úgy rendelkezett, hogy az ezüsttálca elv a továbbiakban nem alkalmazható.⁹⁴ Ettől az időponttól kezdve tehát *nem létezik az amerikai büntető eljárásjogban a klasszikus értelemben vett ezüsttálca elv*. A teljesség kedvéért azonban meg kell jegyeznünk, hogy 1974-ben a Legfelsőbb Bíróság *United States vs. Calandra* döntésében az ún. *kollaterális használat szabályának* felállításával – a nagy esküdtészi eljárásokban – egy, a klasszikus ezüsttálcahoz hasonlító szabályról rendelkezett.⁹⁵

1. Az ezüsttálca elv kialakulása, megerősödése

Ahogy azt fentebb is említettük, az ezüsttálca elv kialakulása egy hosszabb folyamat eredménye volt, szemben a másik nagy doktrína: a mérgezett fa gyümölcse elvével, amelynek a Legfelsőbb Bíróság általi deklarálása egyértelműen 1939-re tehető. Noha a mérgezett fa gyümölcse kapcsán is szükséges volt az átfedések miatt a Negyedik Alkotmány-kiegészítés, valamint a hozzá kapcsolódó *elsődleges kizárási szabályok* (*exclusionary rule*) vizsgálata, az ezüsttálca elv – annak létrejötte, fejlődése, majd megszűnése – nem értelmezhető ezek nélkül.

Ebből következik, hogy az elv létrejötte kapcsán bázispontunk az 1886. év, amikor a Supreme Court a *Boyd vs. United States* ügyben kimondta a Negyedik Alkotmány-kiegészítés kizárási szabályának (*exclusionary rule*) létezését.⁹⁶

A kialakulás első lépcsőfoka az 1914-ben meghozott *Weeks vs. United States* döntéshez kapcsolható, amely azt rögzítette, hogy a kizárási szabály elsődleges mechanizmusa lett a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben rögzített jogok érvényesítésének.⁹⁷ Azaz a Legfelsőbb Bíróság a döntés révén lefektette az ún. szövetségi szintű kizárási szabály (*federal exclusionary rule*) tartalmát. A döntés szerint: a Negyedik kiegészítés kizárja az olyan bizonyítékok felhasználást, amelyeket a szövetségi bűnüldöző szervek alkotmányellenesen szereztek meg.⁹⁸ Ez rendelkezés pedig automatikusan maga után vont, hogy a tagállami nyomozó hatóságok tagjai inentől kezdve arra törekedtek, hogy hogyan lehetne a tagállami szinten elkövetett eljárási szabálysértésekkel beszerzett bizonyítékokat mégis felhasználhatóvá tenni.

A második lépcsőfok az 1949-ben meghozott *Wolf vs. Colorado* döntéshez kapcsolódik, amely döntés következtében a Negyedik Alkotmány-kiegészítés beépült a tagállamok jogába.⁹⁹ Tekintettel arra, hogy inentől kezdve a jelzett Alkotmány-kiegészítés rendelkezéseinek betartása minden tagállamban kötelező volt, a tagállami büntetőügyi hatóság (elsősorban nyomozó hatóság) tagjai még koncentráltabb figyelmet szenteltek a törvénysértő bizonyítékok büntetőeljárásba való visszacsempészésének. Ez tehát az a pont az amerikai büntetőeljárás jogban, amikortól kezdve az ezüsttálca doktrína fénykorát élte.

⁹⁴ 364 U.S. 206 (1960)

⁹⁵ 414 U.S. 338 (1974)

⁹⁶ 116 U.S. 616, 634-635 (1886)

⁹⁷ 232 U.S. 383 (1914); L. GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 11. p.

⁹⁸ 232 U.S. 383 (1914)

⁹⁹ 338 U.S. 25 (1949); L. GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 11. p.

2. Az ezüstitálca doktrína – mint másodlagos kizárási szabály jellemzője

Az ezüstitálca doktrína alapvető vonásait egy 1927-es jogeset, a *Byars vs. United States* döntés segítségével mutatjuk be.¹⁰⁰ A Byars ügyben a tagállami nyomozó hatóság tagjai érvényes házkutatási engedéllyel rendelkezve elindultak, hogy átkutassák Byars telephelyét és bizonyítékot gyűjtsenek arra vonatkozólag, hogy a terhelte hamis zárjegyeket tesz a különböző, általa gyártott szeszes italokra.¹⁰¹ A nyomozó hatóság tagjai – saját döntésük alapján – a házkutatás elvégzésénél egy szövetségi ügynök segítségét is igénybe vették (indokuk az volt, hogy az ügynök már több hasonló jellegű házkutatáson vett részt). A házkutatás – a szövetségi ügynök közreműködésével – eredményes volt: a nyomozó hatóság tagjai több tucat hamis, hamisított zárjegyet találtak Byars telephelyén. Később Byars-szel szemben a házkutatás során lefoglalt hamis és hamisított zárjegyek alapján az ügyészség vádat emelt. A vád – az első fokon eljáró bírósági tárgyaláson – a terhelte szemben közvetlen bizonyítékként csupán ezeket a zárjegyeket tudta felmutatni. A bíróság szerint a tagállami nyomozó hatóság tagjai ugyan jogellenesen fogatosították a házkutatást – engedély nélkül vonták be az ügynököt a házkutatás lefolytatásába – azonban a bizonyítékok alapján bűnösséget megállapító ítéletet hozott a terhelte szemben. A Supreme Court az ügy kapcsán kimondta, hogy az ítélezési gyakorlat által kialakított ezüstitálca doktrína értelmében „az Egyesült Államok Ügyésze tetszése szerint felhasználhatja a büntetőeljárásokban a vád alátámasztásaként a tagállami nyomozó hatóság tagjai által jogellenesen megszerzett bizonyítékokat [...] a Bíróságnak azonban jelen ügyben figyelemmel kellett lennie arra, hogy a jogellenes házkutatás fogatosításában szövetségi ügynök is közreműködött – sőt, a szövetségi ügynök gyakorlatának köszönhetően találták meg a bizonyítékokat – így jelen ügyben az ezüstitálca doktrína nem alkalmazható [...] ezért a jogellenesen lefolytatott házkutatás során megszerzett bizonyítékot nem lehet felhasználni [...]” a terhelte szemben.¹⁰²

Felmerül a kérdés, hogy a *Legfelsőbb Bíróság vajon miért ismerte el az ezüstitálca doktrína gyakorlati alkalmazását a XX. század első felében*. Az amerikai büntető eljárásjogi szakirodalom¹⁰³ szerint ennek magyarázata abban keresendő, hogy a Negyedik Alkotmány-kiegészítés 1949-ig nem épült be a tagállamok büntetőeljárás jogába, ezért szó szerint lehetetlen volt, hogy a tagállami nyomozó hatóság tagja megsértse a Negyedik kiegészítést. Azaz, ha nincs (nem lehet) jogsértés, akkor az eljárás törvényességével

¹⁰⁰ 273 U.S. 28 (1927)

¹⁰¹ A jogesetnek már ez a pontja figyelemre méltó, tekintettel arra, hogy a Supreme Court ítélezési gyakorlata alapján olyan esetekben, amikor a nyomozati szakban végzett házkutatás célja a „puszta bizonyíték” (mere evidence) megszerzése, nem pedig a bűncselekmény „gyümölcseinek és eszközeinek” (fruits and instrumentalities) a felkutatása, nem kellett külön házkutatási engedélyt kibocsátani. [Később, 1967-ben a Supreme Court a *Warden vs. Hayden* ügyben (387 U.S. 294, 301-302) úgy döntött, hogy minden házkutatás törvényességi kelléke az érvényes házkutatási engedély kibocsátása – függetlenül, attól, hogy az csak a „puszta bizonyíték” összegyűjtésére vagy esetleg már a bűncselekmény „gyümölcseinek – eszközeinek” a felkutatására irányul.] 1927-ben tehát nem volt kötelező az érvényes házkutatási engedély beszerzése a „puszta bizonyíték” beszerzéséhez, ennek ellenére a nyomozó hatóság – a mindenáron való bizonyítékszerzés elvére törekedve – mégis beszerzte azt. A Byars esetnek ezt a pontját részletesen elemzi: GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 12. p.

¹⁰² 273 U.S. 28-33 (1927)

¹⁰³ Pl. GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 12–13. pp.

kapcsolatban elvi aggályok sem merülhettek fel. Ezt pedig célszerű volt a Supreme Court-nek kimondania. 1949-ben a Negyedik Alkotmány-kiegészítés beépült a tagállamok jogába is. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a kizárási szabályt is alkalmaznia kellene a tagállamok büntetőeljárás jogában. Misem támasztja ezt jobban alá, minthogy ugyanazon a napon, amikor a Legfelsőbb Bíróság meghozta és kihirdette a döntését a *Wolf vs. Colorado ügyben*, a *Lustig vs. United States ügyben* megerősítette az ezüstitálca doktrína fennmaradását.¹⁰⁴ E ponton szükségesnek tartjuk kiragadni azt, hogy ebben a döntésben a Bíróság az ezüstitálca elv kapcsán definiálta „a szövetségi nyomozó hatóság tagja általi bizonyíték beszerzést” is. Ennek oka az volt, hogy a *Wolf* döntés kihirdetésével a Bíróság a tagállamok kezébe adta a döntést, hogy alkalmazzák-e a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértésének következményeként a kizárási szabályt vagy sem. Amennyiben igen, a „szövetségi nyomozó hatóság tagja általi bizonyítékszerzés” fogalmát útmutatóul szánta. A *Lustig* döntés indokolása szerint „szövetségi nyomozó hatóság tagja általi bizonyítékszerzés”, ha a házkutatás foganatosításában részt vesz a szövetségi nyomozó; még „nem minősül szövetségi nyomozó hatóság tagja általi bizonyítékszerzésnek”, ha a házkutatás foganatosításában csak tagállami rendőrök vesznek részt, de az így beszerzett bizonyítékot ezüstitálcán nyújtják át a szövetségi hatóságoknak. Utóbbi esetben ugyanis az alsóbb (tagállami) szinten elkövetett jogsértés, a magasabb (szövetségi) fórum előtt már nem minősült annak, így a jogellenesen megszerzett bizonyítékot is fel lehetett a szövetségi szinten használni.¹⁰⁵

3. Az ezüstitálca elv „hatályon kívül helyezése”

A Supreme Court 1960-ban az *Elkins vs. United States ügyben* kimondta, hogy az ezüstitálca elvet nem lehet alkalmazni a büntetőeljárásokban.¹⁰⁶ A határozat indokolása szerint: „az elv veszélyezteti a tagállamok arra irányuló erőfeszítéseit, hogy garantálják az alkotmányos védelmet”, mivel a doktrína valójában a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértésére ösztönzi a tagállami bűnüldöző szerveket.¹⁰⁷ Az *Elkins* döntésben a Bíróság azt is lefektette, hogy „a kizárási szabályt a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben foglalt jogok megsértésének megelőzésére, nem pedig a már bekövetkezett sérelmek orvoslására szánták”.¹⁰⁸ Azaz a kizárási szabály a jogellenes házkutatások, lefoglalások megelőzésére szolgál,¹⁰⁹ az ezüstitálca elv azonban pont ezek ellen hat.

Az mondhatjuk tehát, hogy az ezüstitálca elv – mint másodlagos kizárási szabály – mindösszesen 46 éven keresztül volt alkalmazott szabály az USA büntetőeljárás jogában (1914–1960 között).¹¹⁰

¹⁰⁴ 338 U.S. 74, 78–79. pp. (1949)

¹⁰⁵ L. pl. *Elkins* ügyet 364. U.S. 210–211. p., 219. p. (1960)

¹⁰⁶ 364 U.S. 206 (1960)

¹⁰⁷ 364. U.S. 222 (1960) GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 7., 10. p.

¹⁰⁸ 364 U.S. 206, 207 (1960)

¹⁰⁹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 356. p.

¹¹⁰ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 11. p.

4. Az ezüstitálca elv utóélete – a kollaterális használat elve

Az ezüstitálca elv alkalmazhatóságát ugyan elvetette a Legfelsőbb Bíróság 1960-ban, azonban úgy tűnik, hogy a joggyakorlat tovább kereste az elvhez hasonló kikapukat, mint a kizárási szabály megkerülésének egyik lehetséges eszközét.

Ennek az útnak az egyik állomása a Supreme Courtnak az 1961-ben a *Mapp vs. Ohio ügyben meghozott döntése*, amelynek következtében a Negyedik Alkotmánykiegészítés kizárási szabálya (maga az exclusionary rule) is beépült a tagállami szabályozásba.¹¹¹ Ezzel a döntéssel a Legfelsőbb Bíróság megerősítette az egy évvel korábban meghozott döntését: azaz azt, hogy az ezüstitálca elv valóban nem alkalmazható a büntetőeljárásokban, főként akkor nem, ha már nem csak a Negyedik Alkotmánykiegészítés, hanem az annak megsértésére szolgáló kizárási szabály is kötelező a tagállamokban.¹¹²

Kiemelendő, hogy 1886-tól kezdve (az 1961-ben tagállamok jogába való beépülésen keresztül) a Legfelsőbb Bíróság a Negyedik Alkotmánykiegészítés kizárási szabályára, mint *alkotmányos elv által megkövetelt jogorvoslatként tekintett*.¹¹³ A szabályt ugyanis azért alkották meg, hogy egyfelől semmissé tegye a jogsértéseket; másfelől, megakadályozza a kormányt, hogy előnye származzon a negyedik kiegészítésbeli jogok megsértéséből; harmadsorban pedig, megőrizze a bíróságok és a kormány ún. morális integritását.¹¹⁴ Hozzátesszük, a jelenkori Legfelsőbb Bíróság szakított ezzel a megközelítéssel.¹¹⁵ Álláspontja szerint a kizárási szabályt nem személyes jogorvoslatnak kell tekinteni, hanem egyfajta *büntető szankciónak*, amely képes elrettenteni a tágabb értelemben vett bűnüldöző szerveket attól, hogy a Negyedik Alkotmánykiegészítést megsértse. Ezt szokás *deterrence rationale*-nak (elrettentés indokának)¹¹⁶ vagy pedig *severance principle*-nek (különválasztási elvnek)¹¹⁷ nevezni. Utóbbiból nőtt ki az ún. *kollaterális használat elve* (collateral use doctrine).¹¹⁸

¹¹¹ 367 U.S. 643, 657 (1961)

¹¹² GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 15. p.

¹¹³ A Supreme Court ítélkezési gyakorlatából I. Weeks vs. United States, 232 U.S. 383, 393 (1914); Silverthorne Lumber Co. United States, 251 U.S. 385, 392 (1920); Agnello vs. United States, 269 U.S. 20, 35 (1925). Az amerikai szakirodalomból pedig I. STEWART, POTTER: *The Road to Mapp v. Ohio and Beyond: The Origins, Development and Future of the Exclusionary Rule in Search-and-Seizure Cases*. Columbia Law Review, (83) 1983, 1365–1404. pp.; HEFFERNAN, WILLIAM C.: *The Fourth Amendment Exclusionary Rule as a Constitutional Remedy*. Georgetown Law Journal (88) 2000, 799–878. pp.; BLOOM, ROBERT M. – FENTIN, DAVID H.: „A More Majestic Conception”: *The Importance of Judicial Integrity in Preserving the Exclusionary Rule*. Boston College Law School, Legal Studies Research Paper Series 2010. 1–45. pp; GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 8. p.

¹¹⁴ L. Weeks vs. United States ügy indokolását (232 U.S. 393, 394) Kiemelendő, hogy az amerikai büntető eljárásjogi szakirodalom az első és a harmadik okkal részletesen foglalkozik: az első okot *corrective justice rationale*-nak, azaz helyreállító igazságszolgáltatás indokának, a harmadikat pedig *condonation rationale*-nak, azaz elhatárolódási indoknak nevezi. L. PENNEY, STEVEN: *Taking Deterrence Seriously: Excluding Unconstitutionally Obtained Evidence Under section 24(2) of the Charter*, McGill Law Journal 2004/1. 110. p.; valamint GÁCSI 2014a, 6–9. pp.

¹¹⁵ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 9. p.

¹¹⁶ PENNEY 2004, 110. p.

¹¹⁷ HEFFERNAN 2000, 825. p.; A *különválasztási elv* sajátosságait a Legfelsőbb Bíróság pl. a Davis vs. United States ügyben elemezte. 131 S. Ct. 2419 (2011)

¹¹⁸ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10. p.

A kollaterális használat elve és azzal kapcsolatos kérdések a Legfelsőbb Bíróság 1974-ben meghozott döntésében: a *United States vs. Calandra ügyben* jelentek meg elsőként.¹¹⁹ A Legfelsőbb Bíróság a Calandra ügygel kezdődően a kizárási szabály (exclusionary rule) alól egy sor kivételt alkotott meg, amelyek értelmében a büntetőeljárásokban (is)¹²⁰ felhasználhatóak a jogellenesen megszerzett bizonyítékok. Megjegyezzük, ez a döntés elindította azt a folyamatot, amely mára odáig „fejlődött”, hogy megkérdőjelezi az exclusionary rule – az elsődleges kizárási szabály büntetőeljárásokban való alkalmazásának létjogosultságát.¹²¹ A Calandra ügyben ugyanis a Legfelsőbb Bíróság impliciten érvénytelenítette azt a tézist, amely szerint a kizáró szabálynak alkotmányos gyökerei lennének.¹²² Ezt nevezi a szakirodalom az ún. „kollaterális használat kivételének”,¹²³ A kivétel nem más, mint az egykori ezüsttálca elvének egyfajta oldalági változata.¹²⁴ (Az ezüsttálca elvvel szemben a legfőbb kritika pont az volt, hogy lehetővé tette a tagállami nyomozó szervek tagjai által jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználását a szövetségi bíróságok előtti eljárásban, feltéve, hogy a tagállami nyomozó hatóság tagjai nem szövetségi ügynökök utasítására vagy nem annak előzetes jóváhagyásával jártak el; továbbá nem szövetségi bűnüldözési ügynökként léptek fel.¹²⁵)

Az ezüsttálca doktrína rehabilitációjával (pontosabban azzal, hogy a Bíróság annak egy változatát állította fel az ún. kollaterális használat kivétel formájában), újból megjelent az ösztönzés a bűnüldöző hatóságok számára, hogy kizárási szabály megsértésével való bizonyítékszerzésre törekedjenek. A kollaterális használat kivételének azonban újdonsága, hogy már nem csak a tagállami nyomozó hatóság tagjait, hanem valamennyi szinten lévő bűnüldöző szervet arra ösztönöz(het), hogy a bizonyítékokat jogellenesen szerezzék be.¹²⁶ Sőt, az amerikai szakirodalom szerint a Calandra ügygel felállított doktrína nem csak a nyomozó hatóság tagjait fogja ösztönözni a Negyedik Alkotmánykiegészítésben foglalt megsértésére, hanem az ügyészek morális integritását is veszélyezteti azáltal, hogy a nyomozó hatóságokat akár ők maguk is a törvénysértő házkutatások és lefoglalások foganatosítására ösztönözheti.¹²⁷

Álláspontunk szerint a Legfelsőbb Bíróság a kollaterális használat elvének bevezetésével egyfajta *címkézési csalást* követett el. Noha 1960-tól kezdve a Legfelsőbb Bíróság következetesen azt vallja minden döntésében, hogy az ezüsttálca elvet a Negyedik Alkotmánykiegészítésben rögzített jogok védelme miatt alkalmazni nem lehet, valójában arról van szó, hogy a kollaterális használat bevezetésével mégis csak megengedi a tagállami nyomozó hatóság tagjai által jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználását.

¹¹⁹ 414 U.S. 338 (1974)

¹²⁰ A büntetőeljárásokon belül az ún. *grand jury* (nagy esküdtszéki) eljárásokra vonatkozik. GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10. p.

¹²¹ GÁCSI 2014a, 13. p.

¹²² DRESSLER – MICHAELS 2010, 353. p.

¹²³ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10. p.

¹²⁴ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10. p.

¹²⁵ *Elkins vs. United States*, 346 U.S. 206, 213-215 (1960); GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10-11. pp.

¹²⁶ Vö: GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 10. p.

¹²⁷ GRAY – COOPER – MCALOON 2012, 24. p.

V. Záró gondolatok

A büntetőeljárás amerikai rendszere mélyreható változáson ment át az elmúlt évtizedekben.¹²⁸ Amíg az 1960-as és '70-es években az eljárásokat az *Earl Warren* vezette Legfelsőbb Bíróság ösztönzésének megfelelően az alapjogok aprólékos figyelembe vétele jellemezte (*due process modell*), addig a legutóbbi időszakban inkább a bűnüldözés érdekei dominálnak (*crime controll modell*).¹²⁹ Ennek egyik következménye, hogy a nyomozó hatóságok eljárása keményebbé vált.¹³⁰

Ez a változás – amit talán már szemléletváltásnak is nevezhetünk – a büntetőeljárásokban is megjelent. Az ún. klasszikus másodlagos kizárási szabályok körében úgy, hogy a *mérgezett fa gyümölcse doktrína* gyakorlatilag szinte a kivételek formájában nyer alkalmazást [sőt 2006 óta (Hudson döntés) úgy tűnik, hogy olyan egyértelmű helyzeteket akar kidolgozni a Legfelsőbb Bíróság, amelyek esetében a bizonyíték szennyezettsége automatikusan – bírói mérlegelés nélkül – eloszlik].

Speciális a helyzet a másik klasszikus másodlagos kizárási szabály: az *ezüstpálca elv* esetében. A doktrínát ugyanis a Supreme Court 1960-ban – a *due process modell*nek megfelelően – alkalmazhatatlannak minősítette; a legfőbb indok az elvvel szemben az volt, hogy a „doktrína valójában a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértésére ösztönözte a tagállami bűnüldöző szerveket”. 14 évvel később azonban más elnevezéssel ugyan (*kollaterális használat elve*), de az ún. nagy esküdtszéki eljárásokban a Bíróság ismét megengedte a tagállami szervek jogsértése által megszerzett bizonyítékok szövetségi szinten történő felhasználását.

Álláspontunk szerint a törvénysértéssel megszerzett bizonyítékok (legyen szó elsődleges vagy másodlagos kizárási szabály megkerüléséről) minél szélesebb körben történő felhasználása arra utal, hogy az amerikai büntetőeljárásokban az eljárás célja ma már nem feltétlenül az eljárásjogi igazság kiderítése. Sőt, megkockáztatjuk – a mindenáron való bizonyítékszerzés jegyében, a kizárási szabályok kivételeinek erősítésével – az eljárás célja közelít a kontinentális tárgyalási rendszerek céljához: a materiális igazság feltáráshoz.

¹²⁸ BADÓ – BÓKA 2007, 89. p.

¹²⁹ BADÓ – BÓKA 2007, 89. p.

¹³⁰ BADÓ – BÓKA 2007, 89. p.

ANETT ERZSÉBET GÁCSI

UNLAWFUL OBTAINED EVIDENCES IN THE UNITED STATES
OF AMERICA CRIMINAL PROCEDURE II.: FRUIT OF THE
POISONOUS TREE DOCTRINE AND SILVER PLATTER
DOCTRINE

(Summary)

In this article I analyzed two special questions of the USA criminal procedure: first one is the *fruit of the poisonous tree doctrine*, and the *second one is the silver platter doctrine*.

The *baseline* for this presentation is one of the most sensitive matters of evidence procedures in criminal law, i.e. the rightful utilization of unlawfully obtained means of evidence and of any derivative evidence. This statement applies to both anglo-saxon criminal proceedings, which follow the principle of procedural justice, and to continental criminal proceedings, which follow the principle of substantive justice. Unlawfully obtained evidence makes two interests conflict with each other: the requirement of holding the defendant liable under criminal law on the one side and the legal conformity of the proceedings and the rights of the defendant on the other. The previous interest requires that no evidence suitable for establishing liability under criminal law (including conclusive proof where applicable) shall be excluded on the sole ground of having been obtained in breach of a legal regulation. According to the latter interest, we must not forget about the importance of ensuring compliance with the legality of criminal procedures and with the rights of participants in the criminal procedure including in particular the defendant.

In general, when the Fourth Amendment exclusionary rule applies at all, it extends not only to the direct products of governmental illegality, but also *secondary evidence* that is the *fruit of the poisonous tree*. We note, that the fruit of the poisonous tree doctrine is subject to three qualifications: (1) the independent source doctrine; (2) the inevitable discovery rule; (3) the attenuated connection principle. The first doctrine involves the circumstance in which the evidence in question is *not* a fruit of the poisonous tree and, therefore, is not subject to exclusion on this ground. The remaining two doctrines serve as exceptions to the rule that a fruit of a poisonous tree must be excluded at the criminal trial.

The *silver platter doctrine* allowed federal courts to admit evidence seized in violation of the Fourth Amendment by state law enforcement agents, if those state officials neither acted at the direction nor with the foreknowledge of federal agents. However, this doctrine *was rejected by the Supreme Court in 1960* out of concern that it was compromising states' efforts to guarantee constitutional protections because it created incentives for state law enforcement officers to violate the Fourth Amendment.